

Salon vapaa-ajan lautakunta 18.5.2017, § 42.

Liite

SALON KAUPUNGIN MUSEOPALVELUJEN LAUSUNTO EHDOTUKSESTA MUSEOPOLIITTISEKSI OHJELMAKSI

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA MUSEOPOLIITTISEKSI OHJELMAKSI

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut ehdotuksen museopoliittiseksi ohjelmaksi vuoteen 2030. Tavoitteena on pitkäjänteinen, selkeä ja ennustettava rahoitus museoille sekä museorakenteen uudistaminen ja valtionrahoituksen kohdentaminen museoille uuden rakenteen mukaisesti. Museopoliittisen ohjelman on tarkoitus tulla voimaan vuodesta 2019 alkaen.

Museopoliittinen ohjelma kuvaa ansiokkaasti museoalan merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa, unohtamatta kansainvälisyyttä. Ehdotus ottaa alan kehittämisen kannalta huomioon museoiden ja niiden toimintojen monipuolisuuden. Esitys kattaa laajasti museoiden toimintojen luonteen nykyajassa ja näyttää, että museot ovat parhaimmillaan eläviä, yhteiskunnassa vaikuttavia tieto- ja elämyskeskuksia, joissa palvelujen tuottaminen syntyy monipuolisen ammatillisen museoväen toimesta.

Toteutuessaan museopoliittinen ohjelma parhaimmillaan vahvistaa museoiden asemaa yhteiskunnassa muistiorganisaationa. Toteutuessaan se tulee vahvistamaan museoiden ja yhteiskunnassa toimivien muiden tutkimuslaitosten välistä vuorovaikutusta, ja tulee auttamaan museoita tarjoamaan väestölle tietoa ja elämyksiä ja ~~ylipäättään~~ lisäämään yhteisöllisyyttä museokentän ja asiakkaiden välillä. Kirjasto- ja arkistolaitoksen tavoin museo toimii kansakunnan muistina. Museolaitos lisää ihmisten ymmärrystä menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä, ja auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden toistuvuutta.

Huomiot

Kehittämiskohteet 'Uudistuva, vahva ja vaikuttava museokenttä' sekä 'Tavoitteena vahvat alueelliset vastuumuseot'

Luonnos museopoliittiseksi ohjelmaksi turvaa valtion tuen ja rahoituksen nykyisille korotettua valtionosuutta saaville museoille (maakuntamuseot, aluetaidemuseot, erikoismuseot) esittämällä ne alueellisiksi vastuumuseoiksi. Luonnos ei huomioi erikseen muita nykyisiä VOS-museota, vaan jättää arvailujen varaan niiden rahoituksen nykyisen jatkuvuuden ja niiden mahdollisen pääsyn vastuumuseo-asemaan. Toimenpide-ehdotuksissa korostetaan vastuumuseoiden asemaa alueensa museokentän asiantuntijoina ja kentän kehittäjänä. Valtio rahoittaisi vastuumuseoita omissa tehtäväkokonaisuuksissaan erillisrahoituksella, kuten se nyt tekee korotetulla valtionavulla.

Kaiken kaikkiaan vastuumuseoiden tehtävät, asiantuntijuus ja kehittäminen saavat esityksessä ylikorostuneen aseman suhteessa muihin ammatillisesti hoidettuihin VOS-museoihin. Viime mainittuja edustavat mm. useat kunnallisesti ylläpidetyt kaupunkimuseot, joilla on laajoja kokoelmia ja monipuolinen museoverkko, jotka tekevät seudullista kulttuuri- ja taideperintötyötä, ja jotka voivat olla profiilissaan valtakunnallisesti myös merkittäviä.

Ehdotuksessa vastuumuseo-nimitys on asetettu vastakkain muiden museoiden tehtäviin, ikään kuin vastuumuseo olisi vastuussa museokentän kehittymisestä Suomessa mutta muut eivät.

Nimitys väheksyy muiden museoiden merkitystä museorakenteessa. Suomessa erityisesti kunnalliset museot kantavat oman vastuunsa maakunta- ja aluetaidemuseoiden tapaan kokoelmien säilyttämisestä, ylläpitämisestä ja kartuttamisesta paikallisesti ja seudullisesti valtakunnallista kokonaisuutta ajatellen. Paikalliset taidemuseot keräävät paikallista ja seudullista kokoelmaa ja sijoittavat niitä vastuullisesti kuntiensa toimipisteisiin kuntalaisten nähtäville.

Paikalliset historiamuseot luovat kuntiinsa kokoelmanäyttelyillä katsauksen vähintäänkin seudun kehitykseen, jossa usein myös valtion kehityksen kannalta on jokin leikkauspiste. Myös elinikäisen oppimisen kannalta VOS-kuntamuseot täyttävät korkeat asiantuntijakriteerit mitä tulee kokoelmapohjaisten näyttelyjen ja museopedagogiikan tuottamiseen.

Suomessa on maailman tihein museoverkko. Museoiden lukumäärän sopeuttaminen kohtaamaan muuttuvat yhteiskunnan resurssit välttämätöntä. Mm. Museovirasto on toivonut, että museokenttä uudistaisi itseään sulauttamalla museoita toisiinsa suuremmiksi yksiköiksi.

Vaativien muutosten läpivieminen ei ole kannustavaa paikallista vastuuta kantavalle kunnalliselle museolle, jos valtio suuntaa museoiden valtionavun enenevästi vain nykyiselle määrälle jo nyt korotettua valtionapua saavia museoita - jotka ovat tulevaisuuden vastuumuseoita - ja ehkä ottaa pois niiltä, jotka saavat valtioapua ilman korotusta. Ehdotukseen tulisi lisätä maininta paikallisvastuullisten VOS-museoiden olemassaolosta ja määritellä niille yhtäläillä turvatut valtionosuudet.

Aluetaidemuseoverkko luotiin 1970-luvulla edistämään alueellista taiteen saavutettavuutta ja taidekulttuurin säilyttämistä tasapuolisesti maassa. Verkon rinnalle on kehittynyt usean kaupungin perustamia vireitä kaupunkitaidemuseoita. Ne ovat omaksuneet vastaavanlaisen toimintaprofiilin kuin aluetaidemuseot kokoelma-, näyttely-, tutkimus- ja julkaisutoimintoinen. On ajassa katsomista taaksepäin, mikäli kunnallisten museoiden hoitamista paikallistehtävistä palautetaan alueellisille vastuumuseoille paikallisia vastuutehtäviä, joista ne vuosikymmenien mittaan ovat luopuneet.

Museoverkkoa tulee kehittää uudistamalla rakenteita eri tavoin kuin ohjelmapoliittinen ehdotus vastuumuseoista esittää. Olisiko esimerkiksi paikallaan luoda museoiden luokitusjärjestelmä tehtävävastuiden mukaan, ja luoda alueellisen vastuumuseon rinnalle käsite paikallisesta vastuumuseosta kriteereineen?

Museotoiminnan julkinen rahoitus

Nykyinen kuntalaki antaa kunnille mahdollisuuden valita millaista kulttuuritoimintaa he ylläpitävät. Museoiden ylläpitäminen on kunnille harkinnanvaraista. Tärkeä porkkana niiden perustamiselle ja ylläpitämiselle on turvattu valtionrahoitus, jolla ammatillisuus taataan museoissa sen haasteen vastaanottamiseksi, miten kuntamuseota voidaan kehittää vastaamaan muuttuvaa kuntarakennetta.

Esityksessä mainitaan, että valtion rahoitusta ei ole odotettavissa lisää uuden museorakenteen toteuttamiseen. Tämä tarkoittaa, että mikäli vastuumuseoita kuitenkin suunnitelman mukaan rahoitetaan lisää, on museoiden VOS-rahoituksen perusteita muutettava ja höylättävä ei-vastuumuseoiden rahoituksesta. Esitys vaikenee paikallisten VOS-museoiden rahoituksen säilymisestä vähintäänkin nykyisenä, eikä se luo mielikuvaa siitä, että vastuumuseoverkkoa laajennettaisiin nykyisen maakuntamuseo-alueaidemuseo-erikoismuseo-verkon ulkopuolelle.

Ehdotus esittää, että alueellisten ja valtakunnallisten tehtävien rahoitusperusteet tarkastetaan vastaamaan muuttuvaa toimintaa. Kuntarahoituksen osalta ehdotus ei varmista valtion tukea kunnille – edes VOS-edellytyksen täyttävälle museolle - vaan esitys ohjeistaa kuntia huomioimaan sisäisiä kuluja museoilta vähentävästi sekä kehittämään palkkatasoa ja rakentamaan yhteistyötä kuntien sisällä yli sektorirajojen. Tulopuolella toisaalta kehoitetaan museoita pääsymaksuttomiksi.

Kehittämiskohde Kokoelmat

Museopoliittinen ohjelma kehottaa museoita tuomaan kokoelmansa esille ja käyttöön, sekä osallistamaan yhteisöjään kokoelmien määrittämisessä ja kartuttamisessa, museoammatillisen näkemyksen tueksi.

Kokoelmat kehittämiskohteena painottuvat museopoliittisessa ohjelmassa kulttuuriperintöä vaalivien museoiden kokoelmien lähtökohdista. Ehdotus ei huomioi tuskin ollenkaan taidemuseoiden, mutta ei myöskään kulttuurihistoriallisten museoiden vaihtuvien näyttelyjen toimintaan, joka rakentuu yhteistyössä museoiden kesken kansallisesti ja kansainvälisesti, tai suuntautuu taiteilijoiden taidekentän ja museon keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Monen kunnallisen taidemuseon kokoelmia on esillä kaupungin toimipisteissä ja yleisölle niissä saavutettavissa. Vaihtuvia näyttelyjä tuotetaan itse ja kumppaniyhteistyönä museoiden kesken. Museoiden näyttelyt, olivat ne pysyviä tai vaihtuvia, kokoelmapohjaisia tai muulla tavoin koottuja, ovat monimutkaisia tuotantoja ja usein tutkimukseen pohjautuvia. Ne erottuvat kaupallisen taidekentän gallerianäyttelyistä siten, että ne on valmistettu saavutettaviksi ja museokasvatuksellisin sisällöin.

Museoiden näyttelytoiminnan jättäminen pois ehdotuksesta koskettaa erityisesti taidemuseoita. Kokoelmien ylläpito, kartunta ja esille saattaminen ovat toki museon sydän, mutta varsinkin taidemuseoiden verenkiertoon kuuluu museoiden harjoittama tutkimustoiminta, erilaiset julkaisut, näyttelyjen kokoaminen, ja yleisön haltuun ottaminen museokasvatuksella.

Taide- ja kulttuuriperinnön saavutettavuus ja asiakkuuksien luominen tulisi edellä mainituin perustein olla oma kehittämiskohteensa ehdotuksessa ja sille tulisi laatia omat toimenpide-ehdotukset.

Kokoelmatyön toimenpide-ehdotukset painottavat lisäksi TAKO-yhteistyötä, jonka piirissä on vain harvoja taidemuseoita. Taideperinnön kartuttaminen ei kaikilta osiltaan ole samanlaista kuin kulttuurihistoriallisen kokoelman kartuttaminen, sillä se painottuu ympäristön viihtyvyyden lisäämiseen julkisiin tiloihin tehtyinä sijoituksina.

Toimenpide-ehdotukseen tulisikin lisätä, että yhteiskunnan tulee edistää taidekokoelmien jakamisen edellytyksiä nykyistä paremmin, mistä edistää taidekokoelmien tiedollista ja kuvallista saavutettavuutta. Myös näyttely-yhteistyö museoiden kesken edellyttää jaettua tietoutta museoiden taidekokoelmista kansallisesti ja kansainvälisestikin. Mm. tekijänoikeuslaki luo esteitä taidekokoelmien saavutettavuudelle.

Perusmuseoiden asema vaakalaudalla

Ehdotukseen kirjattujen toimenpide-ehdotusten yhteiskunnalliset vaikutukset ovat ideaalitasolla yhteiskunnan kehitystä edistäviä. Sijaan taloudelliset vaikutukset eivät välttämättä tue samaa kehitystä.

Museopoliittisen uudistuksen lopullinen muoto on poliittinen ratkaisu. Lausuntopyyntö on suunnattu VOS-museoille sekä lisäksi maakuntahallinnoille ja erikoismuseoiden, maakuntamuseoiden ja aluetaidemuseoiden osalta näitä museoita hallinnoiville kaupungeille näiden museoiden omistajayhteisöinä. Kysely olisi voitu suunnata lausuntojen painoarvon tasavertaisuuden vuoksi kaikkien VOS-museoiden omistajayhteisöille ensisijaisesti, ja toissijaisesti museoille.

Ehdotuksessa kerrotaan, että valtion taloudesta ei ole odotettavissa täydennystä museoiden rahoitukseen. On siis mahdollista, että muiden, ei-korotettua valtionapua nauttivien museoiden, tähän mennessä saavutettuihin henkilötyövuosiin puututaan niitä höyläten. Verovaroin ylläpidetty kunnallinen museotoiminta on vastuullista perusmuseotoimintaa. Mikäli sen asemaa ei huomioida ehdotuksessa, voi ehdotus toteutuessaan heikentää kuntamuseoiden asemaa ei-toivotulla tavalla.

Salon museopalvelut